

דעת חכמה

אמור

ט' אייר

תשב"ד

לתגובות, וניתן להשיג: Oraysa10@gmail.com

נושא: א. מערכת המועדים - עמוד א |

הדברים שנתבארו, בקיצור | נושא א'. המועדים הם ג' מערכות, שבכל אחת ב' מועדים / פסח ושבעות כנגד אברהם ומשה / ראש השנה ויום הכפורים כנגד יצחק ואהרן / סוכות ושמיני עצרת כנגד יעקב ויוסף.

מַעֲרַכַת הַמוֹעֲדִים

מערכת המועדים

כג (א) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְקֹוֹק אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי:

הנה בפרשה מוזכרים כל מועדי ה' מקראי קודש, והם לכאורה ששה מועדים. א' פסח, ב' שבועות, ג' ראש השנה, ד' יום הכפורים, ה' סוכות, ו' שמיני עצרת. [שהרי הוא רגל בפני עצמו].

ג' זוגות

והנה, כד נעיין בהם, נחזה שהם ג' מועדים, אלא שכל מועד מורכב משנים. כיצד, הנה ראש השנה ויום הכפורים שניהם ימי הדין, וגם הזמן שביניהם הוא משך אחד, הנקראים 'עשרת ימי תשובה', ובכולם הוא אומר 'המלך הקדוש'. גם נקרא יום הכפורים 'ראש השנה', כמ"ש (יחזקאל מ, א) בְּעֶשְׂרִים יְחַמֵּשׁ שָׁנָה לְגְלוּתָנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ. גם בצאת העבדים ביובל, הנה צאתם בפועל הוא במוצאי יום הכפורים, אבל הם נעשים בני חורין מראש השנה. יען שלא מסתיים 'ראש השנה' עד סיום יום הכפורים.

כיו"ב, חג הפסח וחג השבועות, הם רצף אחד, וספירת העומר ביניהם תוכיח, ובלשון הקדמונים שהוא מעין 'חול המועד'. אכן תכלית יציאת מצרים והשלמתה, הוא במתן תורה, ולכן פתח בראשית הדברים 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים'. גם תנאי היציאה היה 'בצאתכם - תעבדון את האלקים על ההר הזה', שהוא מתן תורה. גם בענין 'קרבן ראשית', הנה בפסח הוא קרבן עומר המתיר את התבואה, ובעצרת קרבן בכורים המתיר את התבואה למזבח. הרי ששניהם מענין אחד¹.

בסוכות למרות שעצרת היא 'רגל בפני עצמו', מכל מקום הוא 'שמיני' של חג הסוכות. ובמדרש (תנחומא פינחס טו) "ואעפ"כ י"ט האחרון עולה לימות החג למה שכך כתיב עצרת תהיה לכם, והיתה ראויה להיות אחר החג חמשים יום כשם שעצרת אחר הפסח חמשים יום, אלא אמר הקב"ה חורף הוא ואינן יכולין להניח בתיהן לבא לכאן, אלא עד שהן אצלי יעשו עצרת, מנין ממה שקראו בענין ביום השמיני עצרת". מבואר שהם ב' מועדים, אולם שניהם מענין אחד.

¹ וגם 'ספירת העומר', יש בה את ב' הצדדים. מחד מונים לקרבן העומר, ומצד שני לקראת חג השבועות, 'כעבד ישאף צל'. ובמקו"א ביארתי, שעצם הספירה, מחברת את ב' המועדים, ונותנת שייכות ביניהם, כי הם כמשך אחד. ומשמע מהמדרש המובא אחר כך, שחג השבועות הוא 'עצרת' של חג הפסח, שהוא כשמיני עצרת, שמחד הוא רגל לעצמו, ומאידך הוא אחרון של חג.

ויל"ע הלא דבר הוא, מה ענין ג' סוגי המועדים, ומה טעם כל מועד מורכב מב' מועדים.

חג"ת נה"י

והנה מבואר בספרי הקבלה, שישנן ז' ספירות, ושמן חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד, מלכות. ובפתח אליהו המובא בסידורים, מבואר, שאברהם כנגד מידת החסד, ויצחק כנגד מידת הגבורה, ויעקב כנגד מידת תפארת, משה כנגד מידת נצח, אהרן כנגד מידת הוד, ויוסף כנגד מידת יסוד, ודוד כנגד ספירת מלכות.

עוד מבואר שם, שהם בדמיון גוף האדם. יד ימין כנגד חסד, ויד שמאל כנגד גבורה, ואמצע הגוף כנגד תפארת. רגל ימין כנגד נצח, ורגל שמאל כנגד הוד, ויסוד הוא סיומא דגופא אות ברית קודש.

והנה, אם ננסה ללכת בדרך זו, נוכל להבחין, שפסח כנגד אברהם, ושבועות כנגד משה, שהם ימין. ראש השנה ויום הכפורים כנגד יצחק ואהרן שהם שמאל. סוכות ושמיני דיליה, כנגד יעקב ויוסף וכמו שיבואר בס"ד בהרחבה.

אכן, ג' סוגי המועדים, הם כנגד ג' אבות, שהם מושכים שפעם ופעולתם, והם הורישו לנו מועדים אלו.

פסח ושבועות

אברהם - פסח

הנה חג הפסח, לא מיבעיא שכל עניינו הם מצד זמן החג. שהרי ברית בין הבתרים היה בליל פסח (פרקי דר"א כז). ונס' ויחלק עליהם לילה' (ב"ר מג, ג). יצחק נולד בפסח (ר"ה יז), ונתבשר על לידתו בפסח.

והנה, בברית בין הבתרים, ששם בשרו על הקמת העם היהודי מזרעו, ושאל 'במה אדע', הודיעו שעל ידי הקרבנות, ועל המילה נצטוו סמוך לפסח, שהרי אז באו המלאכים לבשרו על יצחק. וב' המצוות שהם כרת, הם מילה ופסח, ובשני דמים אלו יצאו ממצרים, כמ"ש עה"פ 'ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמיך', דם מילה ודם פסח. שני הדמים שקבלנו מאברהם.

ובצאתם ממצרים נצטוו לשאול איש מעם רעהו, 'שלא יאמר אותו צדיק, ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים'. גם מכת בכורות שגרם ליציאתם, הוא מכח 'ויחלק עליהם לילה' (ב"ר מג, ג). הרי לנו שכל ענין החג, השעבוד והיציאה, המצוות הנוגעות אליו, מכח אברהם. גם 'לושי ועשי עוגות', ביארו (פסיקתא ו) שהיה לשם מצות, [והרי לוט אפה מצות ויאכלו, והיה למחרת. כי באו המלאכים בפסח].

משה - שבועות

והנה חג השבועות, מישר שייכא לחג הפסח מכמה פנים. אכן יש נקודה עמוקה, בפרט למ"ד שבניסן נברא העולם, וניסן ראש חדשים. שעד אברהם היו 'אלפיים תוהו', ועד אז התקיים העולם מצד חסדו, 'עולם חסד יבנה'. אולם מאז התחיל העולם להתקיים מכח התורה, שהם 'אלפיים תורה'. 'תורת חסד על לשונה'. שכל החסד והשפע בעולם הוא מצד התורה.

משה רבינו היה נביא תורה. הוא המשלים את מה שהתחיל אברהם, בהקמת עם ה', ממלכת כהנים וגוי קדוש. שלימות הענין הוא במה שקבלו את התורה, ועוסקים בה ומקיימים אותה.

בחירת משה היתה בהר סיני, במעמד הסנה. אחר כך בעת מעמד מתן תורה, ועלה להר ושהה שם מ' יום. באופן ששורש עם ישראל הוא מצד אברהם שהוא ראש המאמינים, ומצד משה 'זכרו תורת משה עבדי'. שעצם העם הוא בתולדה מאברהם, וצורת ונשמת העם, וקיומה באופן מעשי, הוא על ידי תורת משה. כי אברהם קיים כל התורה עד שלא ניתנה, ונעשו ב' כליותיו וכו', אולם צורתה המעשית והנחלתה לישראל, הוא על ידי משה.

נמצא שמשם השלים פעולת אברהם, והנחלתה לדורות. בזה נוכל להבין, מדוע נחלקו לב' מועדים. כי אכן גם מצד סדר והשתלשלות הדברים, אלפיים תורה, היו בב' שלבים. שלב של תורת אברהם ששנה ת' פרקים בע"ז, ושלב של תורת משה. עד משה היו מקיימים את התורה מצד הסברא וצורה עצמית, כעין המבואר בזה"ק שענין המקלות בשקתות המים הם מצד תפילין. אולם מעת מתן תורה היה לזה צורה אחת בלבד, וזוהי הנזכרת בתורה. אבל הם מועד אחד.

הם אחודים ואחודים גם מצד נקודה אחת, מצד הפה. חג הפסח מתחיל באיסור חמץ, ומצות אכילת מצה וקרבת פסח. ממשיך בספירה בפה. ומסיים בחג של קבלת התורה שעיקרה 'ודברת במ'.

ראש השנה ויום הכפורים

יצחק - ראש השנה

איתא בזה"ק (**ח"א רכו**): "בראש השנה עוברין לפגיו כפגיו מרון. תנא ראש השנה, דא הוא רישא דשנתא דמלכא, ומאן הוא ראש השנה, דא יצחק, דאקרי ראש, דאיהו חד רישא דמלכא (נ"א לעילא), אַתְר דאַקְרִי שְׁנָה. בְּגִינֵי כָּף כָּל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָגְיו כְּפָגְיו מְרוֹן. וְעַל דָּא תְּנִינְן, בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְּהָא בְּרִישָׁא דְשַׁנְתָּא שְׂאֲרֵי יִצְחָק". [ענין זה שיצחק כנגד ראש השנה, נזכר עוד ח"ג רפב: ובתיקון"ז נח].

ובראש השנה תוקעים ביחוד בשופר של איל, להזכיר זכות יצחק. ולדעת חז"ל (**פסי"ר מא, ו**) היתה העקדה בראש השנה.

ושורש מידת הגבורה, היא 'תן פחדך על כל מעשיך, וייראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים'. שזה ענין 'פחד יצחק', לכן עוברים כבני מרון. שזהו האיל, כי בני מרון הם 'אמרנא' (**ר"ה יח**), השה ייקרא 'אימרא', ובשאלת יצחק 'איה השה לעולה', תרגומו אימרא, אולם 'והנה איל', שנתברר שנעשה 'דכרא', שנעשה גדול וחזק כאיל³.

וגם הברכות שבירך יצחק בראש השנה היה, ועיין מזה להלן בס"ד.

² ואפשר שמידת נצח וחסד, שניהם מצד נקודה זו. כי 'מגן אברהם', והמלחמות, הם מצד מידת הניצוח. גם התורה יש בה ניצוח, הן מצד שהיא שירת הבריא, והן מצד נצחון על האויבים, אם בחוקתי תלכו וכו', ובעלי תריסין הוא מצד הניגוח והניצוח.

³ וניתן להוסיף בזה, ענין בראש השנה נפקדה שרה. מאידך בפסח התבשר אברהם. כי מה שאברהם הוליד בן למאה, זהו מצד אברהם ולכן בפסח היה. אולם מהותו ויצירתו בעולם בראש השנה, מצד חלקו וענינו.

אהרן – יום הכפורים

והנה זה מבואר שמידת אהרן היא מצד יום הכפורים, 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש'. יותר מכך הלא כל דין כהן גדול נוגע ביחוד ליום הכפורים. כי בכל השנה, גם אם אין כה"ג, ניתן להקריב חביתי כה"ג, והכהנים משמשים כדרכם. אולם ביום הכפורים דייקא נדרש כהן גדול בלבד, והוא מושך כחו וענינו מצד אהרן, ולכן נקראים כל הכהנים הגדולים אהרן, בזאת יבוא אהרן אל הקודש.

והנה יצחק נעקד, והוא שורש הקרבנות בישראל. אולם אהרן זכה לכהונה, הוא המרחיב של הנקודה של היראה, 'לפניו נעבוד ביראה ופחד', שהיא כנגד ברכת 'רצה', ובנוסח 'ותערב' וביהי רצון שאחר התפילה, 'ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות', כי מהות העבודה וצורתה, במשכן וכהנים, הוא ביראה, ונצטוינו על 'מורא מקדש'.

מה עוד, שהכפרה והתיקון לקטרוג העולה מצד הדין, מתוקן על ידי הקרבנות. נמצא ששורש יצחק וענין העבודה לפניו ומסירת החיים, שלימותו על ידי אהרן ומידתו, והוא ענין בית המקדש והעבודה לפניו⁴.

סוכות ושמיני עצרת

יעקב – סוכות

'ולמקנהו עשה סוכות', דרשו בזה שהוא מצד שמידת יעקב היא כנגד חג הסוכות. ובמגלה עמוקות כמה פעמים 'יעקב נסע סוכותה', שסוכות קבל דידיה⁵. ונראה עומק בדברים. שהנה תפארת אדם לשבת בית, הענין שה' רועה אותו ולא חסר ולא יחסר, כענין מאמר יעקב אבינו 'אלקים הרועה אותי מעודי ועד היום הזה'. זהו הענין שבחג נידונים על המים, כי 'גשמים היינו פרנסה' (תענית ב:)⁶. הענין של הצאן והסוכה, שכשם שהצאן יש להם רועה הדואג להם, כך גם הנהגת יעקב שהיה רועה, ונבחן בצאן, ופירנס אותו בצאן שלמרות רמאות לבן עשרת מונים, לא חסר.

וכבר כתבו הקדמונים שאין עושים זכר למן ובאר שבמדבר, רק זכר לענני הכבוד. יען שבמה שהכניסם תחת כנפיו ממילא דאג לכל צרכיהם במדבר ארבעים שנה. נמצא שענני הכבוד הם זכר לכך שהכניסנו רועינו לסוכתו, ודאג לכל צרכינו, וכך הוא רועה אותנו תמיד.

יוסף – שמיני עצרת

והנה, הנקודה של פרנסה, יש לה צורה נוספת, בעת השתלשלותה, 'ויוסף הוא המשביר', ונקרא בדברי הימים 'כלכול', על שם שכלכל את אביו ומשפחתו, ואת כל העולם.

⁴ ואפשר שזהו לשון הוד והדר. כי על יצחק אמרו במדרש שראתה אותו רבקה 'הדור', ומידת אהרן 'הוד', כי זהו יופי הבריאה ושלימותה, שהכל חוזר לשרשו, ומתקן העולם במלכות שקי.

⁵ ובספר ציוני פ' יוחי, שנקבר א' דסוכות. באם כן גם נולד א' דסוכות, למ"ד בתשרי נולדו אבות.

⁶ וג' מפתחות, מפתח 'חיה' היה אצל אברהם שהיו הוא ושרה עקורים וילדו, מפתח תחיית המתים ביצחק, ומפתח פרנסה אצל יעקב, 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש'. שזהו עיקר הנקודה של בית.

ונראה שזהו גם עומק 'עשו לי סעודה אני ואתם', היינו שהחתן והלכה דרים בצוותא, וממילא חייב במזונותיה. שכל עוד שלא נכנסה לחופה אין עליו חיוב מזונות, אולם משעה שנכנסה לחופה, והם דרים בצוותא חייב במזונותיה. לכן מתחילים לומר 'מוריד הגשם' בשמיני עצרת, לחזק ולהודיע ענין זה.

ובספרי הקבלה ששמיני עצרת כנגד מלכות. אכן גם יוסף וגם דוד יש בהם מידת מלכות. אלא שהם משני צדדים. אבל ראינו שתפקיד המלך לפרנס את העם, כענין זר שולחן שהוא כנגד מלכות, והשולחן הוא פרנסה. גם דברו רבותינו חז"ל (ברכות ג:), שנכנסו אל דוד ואמרו לו, 'עמך ישראל צריכין פרנסה', הרי שזהו תפקיד המלכות. נמצא שזהו עומק הענין.